

מאורות השבת

שע"י המכון התורני ירושלים

פנחס - תשפ"ה | גליון 172 | הפקה ועריכה: הרב נעם יעקובי שליט"א וצוות המכון התורני

ניתן לקבל את העלון כל שבוע
במייל: 0527615936b@gmail.com

מן הפרשה

להערות והארות: 0527615936b@gmail.com
מתקבלות עבודות הקלדה ועימוד
במכון התורני רחוב האומן 27 ירושלים. טל: 0546371585

הקנאי האמיתי

מכוח "משנאיך ה' אשנא" (תהילים קלט, כא) ומחרדתו לרצון השי"ת ולכבוד אלוקים. בביאור המושג "קנאות", יעויין בפירוש רש"י שכתב, "בקנאו את קנאתי", בנקמו את נקמתי, בקצפו את הקצף שהיה לי לקצוף, כל לשון קנאה הוא המתחרה לנקום נקמת דבר, עכ"ל. כאן רש"י מגדיר את המושג 'קנאות'. קנאות, משמעותה שהיא נובעת מחמת הצער והכאב שיש בקרבו, והוא מרגיש שצער השכינה זה צערו שלו, והוא אינו מוצא מנוח לנפשו עד אשר ינקום את נקמת הדבר. קנאתו של פינחס היתה קנאה אלקית, בלי שום תערובת של נקמה ושנאה, חס ושלו, אלא רק למען כבוד ה'. בכך היתה קנאתו של פינחס דומה לקנאתו של הקב"ה, שרחמיו על כל מעשיו ואת אשר יאהב יוכיח. וזו כוונת הפסוק "בקנאו את קנאתי" - קנאתו היתה דומה לקנאתי (ישועות מלכו' להג' רבי יהושע מקוטנא זצ"ל).

כשהיתה המחלוקת הידועה על שיטת ה"מוסר", ביקשו מהסבא מקלם, שהיה בעל השפעה בדורו שיכנס לעובי הקורה, ואולי יצליח להסביר את שיטת רבו הגרי"ס זצוק"ל, ואת חשיבות לימוד המוסר. ענה להם הסבא, אני מכיר עצמי ואין בכוחי להחזיק במחלוקת יותר משה חדשים ושאשאר נקי לגמרי... לאחר תקופה של ששה חודשים, זה כבר פרק זמן שעלולים להיכנס חשבונו אחרים ח"ו, וחושש אני שהיכוח לא יסתיים בפרק זמן כזה, ואז אכשל במחלוקת ח"ו.

סיפר המשגיח רבי אלי' לאפיאן זצ"ל, על הקנאי הגדול הגה"צ רבי חיים לייב סטאוויסקער זצ"ל שקודם שהלך לעשות חיזוקים בענייני הדת, היה אומר תהילים בבכיות גדולות שח"ו לא יאמר אפילו אות אחת שלא לצורך, ושלא תהיה הלבנת פנים ולו הקלה ביותר מעבר למה שנצרך על פי דין. וחזינן איזה קושי יש להגיע לכדי 'קנאות' בנקיות מכל נגיעה, ובזה נבין את גודל מעלתו של פינחס אשר התורה העידה עליו שהיה זך וחף מכל נגיעה, ולכן כשבא מעשה זה לידו, יכול היה לעשות את מה שעשה ללא כל היסוס, ולא היה צריך לבחון את עצמו האם הוא ראוי לכך, כי ליבו היה מזוכך בלתי לה' לבדו. (אהל משה - הרב משה שיינערמאן)

בזכות מסירות נפש

"ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו" (במדבר כו, יח).

במדרש (ילקוט שמעוני משלי רמז תתקנ"ט): "אוצר נחמד ושמן בונה חכם" (משלי כא, ב) - זה משה, ו"כסיל אדם יבלענו" (שם) - זה יהושע, שלא היה בן תורה, והיו ישראל קורין אותו כסיל, ובשביל שהיה משרת משה - זכה לירושתו, שהיה מכבדו ופורס הסדין על הספסל ויושב תחת רגליו, לפיכך אמר הקב"ה: 'איני מקפח שכר!', ועליו נאמר (משלי כו, יח) "נצר תאנה יאכל פריה". לכאורה יש לבאר, הכיצד ניתן לומר על יהושע, מנהיג ישראל שהיה כסיל? האם יתכן כדבר הזה?

אכן על כרחנו עלינו לומר, כי אין הכוונה לומר שבאמת היה כסיל, אלא שהתנהג כמו כסיל, והיינו שעשה מלאכות שהחכמים ובני התורה לא היו מוכנים לעשותן, ובשל כך זכה לרשת את משה רבינו, ולהיות למנהיג ישראל. יהושע לא זכה לכתר מנהיגות ישראל בזכות חכמתו, אלא דווקא בזכות מסירותו אשר הציגה אותו לפעמים כ'כסיל'! (מקדש הלוי - רבי יוסף צבי הלוי דינר)

בדין הוא שיטול שכרו

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי" (במדבר כה, יא).

איתא במדרש רבה (כא, א): 'אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו'. והקשו המפרשים, מה כוונת המדרש שבדין הוא שיטול שכרו, הרי האדם מקבל שכר על כל מצוה שעושה. ונאמרו בזה כמה ביאורים.

א] בענף יוסף תירץ דקיימא לן בקדושין (לט, ב) דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ורק אמרו חז"ל דבשעה שהרג פנחס את זמרי פרחו נשמתו של המשך בתחילת עמוד הבא

ולפי זה מובנת כוונת המדרש 'בדין הוא שיטול שכרו', והיינו בדין הוא שיטול בדוקא השכר של 'בריתי שלום'.

[ו] מהלך נוסף כתב הנצי"ב ב"העמק דבר", דאם היה אדם אחר עושה מעשה זה, אע"פ שיקבל שכר מ"מ לא היה מקבל שכרו משלם להיות כהן גדול מאחר שאינו מזרע אהרן, ורק פנחס שהיה מזרע אהרן היה יכול לקבל שכר שלם להיות כהן גדול, ולכן הקדימה התורה ייחוסו שהיה "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן", ולכן בדין הוא שיטול שכרו, והיינו שיטול שכר שלם להיות כהן גדול.

[ז] עוד מהלך מצינו בחידושי הרי"ם דכתיב בתהלים (סב, יג) "וְלֹא־הָיָה חֶסֶד כִּי אַתָּה תִשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ", והיינו דהא דהקב"ה נותן שכר לאדם עבור קיום המצות הוא רק מצד מדת החסד, דעל פי שורת הדין כיון שהוא מחוייב לעשות המצות אינו ראוי לקבל שכר ורק הקב"ה ברוב חסדו משלם שכר לעושי מצוותיו, אמנם גבי קנאים פוגעין בו קיימא לן דהלכה ואין מורין כן, ונמצא דאין מוטלת מצוה זו אלא א"כ הוא במדרגה גדולה לקנא קנאת ה', ועל מצוה כזו הרי מגיע לו שכר מן הדין, ולכן אמרו במדרש 'בדין הוא שיטול שכרו'.

(אביר יעקב - הרב יעקב ארלאף)

ילמדו אחרים ממעשיהם הרעים, ולמצוה כזו ליכא שכר בעולם הזה רק בעולם הבא כיון שלא עשה טוב בעולם המעשה, ב' ויש עוד מצוה שהיא מפעולת טובה וחסד, ואלו אוכלים פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, וכדאיתא בגמ' קידושין (מ, א) "אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו" וכו', טוב לשמים ולבריות זהו צדיק טוב.

ולפי זה י"ל דמצד אחד פנחס עשה מעשה קנאה לכבוד ה' כדי שלא ילמדו אחרים ממעשה זמרי, ומצד מצוה זו ליכא שכר בהאי עלמא, אבל מצד שני פנחס עשה מעשה כדי לעצור את המגפה, ולכן אמר הקב"ה 'בדין הוא שיטול שכרו' בעולם הזה על שהשיב את חמתי מעל בני ישראל והנני נותן לו את בריתי שלום. וכן תירץ מרן הסטייפלר זצ"ל בספרו "ברכת פריך", עיי"ש.

[ח] עוד יש ליישב על פי מה שכתב הנצי"ב ב"העמק דבר", דהמעשה של פנחס להרוג את הנפש בידיים עלול להותיר בלבו רגש של עזות לאורך הזמן, ואפילו אם היה מותר להרגם מ"מ יתכן שמעשה זה ישפיע עליו המדה של עזות, ולכן בדוקא בירכו הקב"ה עם הברכה של 'בריתי שלום' שיהיה תמיד שרוי בנחת ובמדת השלום ולא יבא לידי המדה של עזות.

פנחס, והקב"ה ברוב רחמיו החזיר לו נשמתו, נמצא שבאותו רגע היה ראוי ליטול שכרו שכבר פרח נשמתו, ולכן זכה ליטול שכרו בהאי עלמא, וזו כוונת המדרש שבדין הוא שיטול שכרו אפילו בהאי עלמא.

[ב] ב"חתם סופר" כתב דהא דקיימא לן בקידושין (שם) ד'שכר מצוה בהאי עלמא ליכא', היינו משום דשמא יקלקל האדם את דרכיו אח"כ ושוב אינו ראוי לאותו שכר, אמנם שנינו במסכת אבות (ה, יח) "כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו", ופנחס הרי זיכה את הרבים ע"י שעצר את המגפה, ונמצא שהיתה לו ההבטחה שלא יקלקל דרכיו אח"כ, וזו כוונת המדרש דכיון שהשיב חמתי מעל בני ישראל, לכן בדין הוא שיטול שכרו.

[ג] עוד תירץ ה"חתם סופר" דתנן במסכת אבות (ד-ב) ש'שכר מצוה מצוה', והיינו דהשכר של המצוה היא גופא שהקב"ה יביא לידי עוד מצוה זו כדי לקיימה, אמנם אצל קנאים פוגעין בו בודאי לא ביקש פנחס שתבוא כזו לידי שיבעל אדם בישראל ארמית, וא"כ בדין הוא שיטול סתם שכר כיון דלא שייך הבא הענק של 'שכר מצוה מצוה'.

[ד] וב"משך חכמה" כתב דיש שני עניני מצות, א' יש מצוה שהוא לנקום בעושי רעה כדי שלא

מן המדרש

מדרש רבה פנחס כא, ד

"צָרוּר אֶת הַמְּדִינִים". לָמָּה, "כִּי צָרִים הֵם לָכֶם"
(במדבר כה, יח), **מִכֵּן אָמְרוּ חֲכָמִים, בָּא לְהַרְגֶּנּוּ הַשָּׂפָם לְהַרְגוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, מִנֵּין שֶׁהַמַּחֲטִיא אֶת הָאָדָם יוֹתֵר מִן הַהוֹרְגוֹ, שֶׁהַהוֹרֵג הוֹרֵג בְּעוֹלָם הַזֶּה, וַיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, וְהַמַּחֲטִיא הוֹרֵגוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.**

שְׁתֵּי אֲמוֹת קָדְמוֹ אֶת יִשְׂרָאֵל בַּחֲרֵב, וּשְׁתֵּים בַּעֲבָרָה. הַמַּצְרִים וְאֲדוֹמִים קָדְמוֹ בַּחֲרֵב, "אָמַר אוֹיֵב אֲרִדָּף אֲשִׁיג אֲרִיק חֲרָבִי" (שמות טו, ט), **"וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדוֹם לֹא תַעֲבֹר בִּי פֶן בַּחֲרֵב אֵצֶא לְקִרְאָתָךְ"** (במדבר כ, יח). **וּשְׁתֵּים בַּעֲבָרָה, מוֹאָבִים וְעַמּוֹנִים. עַל אֵלֶּה שֶׁקָּדְמוֹ בַּחֲרֵב, כְּתִיב "לֹא תַתְּעֵב אֲדָמִי"** (דברים כג, ח), **"לֹא תַתְּעֵב מִצְרִי"** (שם). **אָבֵל אֵלֹו שֶׁקָּדְמוֹ בַּעֲבָרָה לְהַחֲטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל "לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי, גַּם דּוֹר עֲשִׁירִי, עַד עוֹלָם"**

(דברים כג, ד)

"צָרוּר אֶת הַמְּדִינִים [כִּי צָרִים הֵם לָכֶם בַּנְּחִלֵיהֶם] וגו' (במדבר כה, יז-יח). המדרש מבאר שאין כוונת הפסוק לומר שיש לצרור את המדינים בגלל מה שעשו להם בעבר, שהחטיאו אותם וגרמו להם למות במגפה. אלא למה ציוה הכתוב לצרור את המדינים, "כי צוררים הם לכם", בלשון הוה, לומר שעדיין הן רוצים להרוג אותם. מכן אמרו חכמים, אם בא אדם להרג, הצל עצמך והשכם [תקדים אתה] להרגו. רבי שמעון חולק ואומר, לא הצטוו לצרור את המדינים מפני שהם רוצים להרגם, אלא כיון שהחטיאו אותם, ומבאר רבי שמעון, מניין שהמחטיא את האדם חמור יותר מן ההורגו, יש ללמוד זאת מסברא, שההורג את האדם בגופו, הרי הוא הורג אותו רק בעולם הזה, ואותו שנהרג יש לו חלק לעולם הבא. ואילו המחטיא את חבירו, הרי הוא הורגו בעולם הזה ובעולם הבא.

והראיה שהמחטיא את האדם חמור יותר מן ההורגו שהרי שתי אומות קדמו את ישראל בחרב, ורצו להורגם אם יעברו בתחומם, ושתי מן האומות רצו להחטיאם בעבירה. שהמצרים ואדומים קדמו את ישראל בחרב, אצל המצרים כאשר רדפו אחרי בני ישראל נאמר "אמר אויב ארדף אשיג וגו' אריק חרבי" וגו' (שמות טו, ט), הרי שרצו המצרים להרוג את ישראל. ובאדום נאמר "ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך". ושתי מן האומות רצו להחטיאם בעבירה, והם מואבים ועמונים. על אלה

שקדמו אותם בחרב, כתיב "לא תתעב אדומי" (דברים כג, ח) וכן הצטוו "לא תתעב מצרי" (שם), אבל על אלו שקדמו בעבירה להחטיא את ישראל, אסר על ישראל להתחתן איתם לעולם, כמו שנאמר "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' גם דור עשירי לא יבא להם בקהל ה' עד עולם" (דברים כג, ד).

ד' אמות של הלכה

מדיני תפילת הדרך

התחיל לנסוע ואמר תפילת הדרך ורוצה לשוב

נשאלנו במי שיצא לדרך לשדה התעופה על מנת להביא את קרוב משפחתו. ומיד אחר שאמר תפילת הדרך, קיבל טלפון כי היתה דחיה בטיסה, ועליו להגיע רק בעוד מספר שעות לשדה התעופה. ושאלתו כעת מה עליו לעשות, דכיוון שאמר תפילת הדרך, האם יש לחוש לברכה לבטלה, ולכן יסע עוד או דיכול כעת לעשות 'סיבוב פרסה' ולחזור לביתו.

לפני שאענה, אעיר כי יש לציין דעיקר שאלתנו לגבי תפילת הדרך הינה במי שנוסע במרחק של יותר מפרסה, ובירך את תפילת הדרך עוד קודם מרחק זה^א. וכפי שהורה הט"ז (ק"ס ק"א): "שלא יעכב מלומר אותה אחר פרסה ראשונה ויכול לומר אותה אפילו בעיר קודם שיוצא לדרך ומ"ש שיחזיק בדרך פי' שיהי' מוחזק בודאי לילך וראיתי לקצת מקפידים שלא יאמר אותה עד שהוא דוקא חוץ לעיר על השדה ואין לזה שורש ועיקר מכל הפרושים", ועיין במשנה ברורה (סק"ב ט) שבדיעבד סומכים על הט"ז^ב. וממילא השאלה הינה, האם מותר לו לחזור מיד לביתו או שהוא צריך לנסוע עד לשיעור פרסה (שרק במרחק כזה אימרים תפילת הדרך בשם ומלכות כנפסק בשולחן ערוך ק).

ראשית על חומרת ברכה שאינה צריכה אין צורך להאריך דכבר כתב השולחן ערוך (ר"ט, ד) "כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא", ומצינו מחלוקת בגדר איסורו (ועיין שם במשנה ברורה סק"ב).

א הגמרא במסכת ברכות שואלת: "עד כמה? אמר רבי יעקב אחר רב חסדא: עד פרסה". ונחלקו הראשונים בזה. לפי בה"ג (הובא ברש"י ד"ה 'עד') כוונת הגמרא היא שאם אורך הדרך הוא פחות מפרסה, לא יאמר תפילת הדרך. אך רש"י הביא אחרת: "עד פרסה - אבל לא לאחר שהלך פרסה". היינו לפי רש"י זמן אמירת תפילת הדרך הינה רק בפרסה הראשונה (אף אם יש עוד דרך ארוכה). ועיין בתלמידיו רבנו יונה (ברכות כ, ב מדפי הרי"ף) שהקשו על שיטה זו. לשינא מרן השולחן ערוך (ק"י, ז) פסק כבה"ג, ואילו הרמ"א כתב שלכתחילה יש לחוש לרש"י.

ב בשו"ת תשובות והנהגות (א, קצט) הביא בשם הקהילות יעקב כי במקומות בהם ישנה סכנה או תחושת סכנה מיד ביציאה מן העיר (כגון: סכנה של תאונות דרכים), עדיף לומר את תפילת הדרך מיד ביציאה מהעיר ולא להמתין (לסמוך על שיטת הט"ז).

הנהגות טובות לבין המצרים

ה. בימים האלו יש לעסוק הרבה בתורה שבע"פ, ויש לעבוד את השי"ת בתורה ובתפלה בשמחה ובפרט באמירת פסוקי דזמרה.
ו. בימים אלו יש להוסיף בלימוד התורה ובנתינת צדקה.
ז. בימי בין המצרים הוא זמן לעשות תשובה, ומסוגל לפרנסה.
ח. בין הדברים שהתריע עליהם ישע"י הנביא שגורמים לחורבן בית המקדש, הוא על הנשים שאינן הולכות בדרכי הצניעות, לכן נכון בימים אלו ללמד לקבל על עצמן לתקן זאת.
ט. גדול אחד הנהיג ללמוד בבין המצרים עניני בית הבחירה בפסוקי יחזקאל ומס' תמיד ומדות ורמב"ם הל' בית הבחירה.
י. לפני תשעה באב יש ללמוד הלכות תשעה

א. ראוי ונכון לכל אדם שיתאבל בימים אלו בכל יום כחצי שעה בחצות היום, ובכמה מקומות המנהג לעשות תיקון חצות ברבים.
ו"א שאין לעשותו ברבים. ואין לומר תיקון חצות בר"ח אב ובער"ש אחר חצות.
ב. אם לא אמר תיקון חצות בחצות היום, יכול לומר עד זמן מנחה קטנה.
ג. בעל ברית והמוהל והסנדק, לא יאמרו תיקון חצות ביום המילה.
ד. בשנת השמיטה י"א שאין אומרים בארץ ישראל תיקון רחל בחצות הלילה אבל בני חוצה לארץ אומרים. ובן חו"ל שהוא בא"י בשנה זו לא יאמר, ובן א"י שהוא בחו"ל יאמר, אבל בבין המצרים גם בשנת השמיטה יש לאומרו.

מצינו דאשה שהדליקה נרות שבת בברכה, וכינתה אותם קודם כניסת שבת, ברכתה היא ברכה לבטלה (פי' רסג ביאור-הלכה ד"ה 'מבעוד'). כיוון שעדיין לא קיימה את המצווה. וה"ה במי שבירך על פרי ולא אכלו (עי' בשדי-חמד מערכת ברכות אות ט).

אלא המצד שני מצינו דכתב הריטב"א (חולין קו, ב) כי הנוטל ידי לאכילה ובירך ענ"י, ואח"כ נמלך שלא לאכול, אין מחייבין אותו לאכול בכדי שלא תהא ברכתו לבטלה, כיוון דבהיא שעתא דנטל ידי, דעתו היתה לאכול. וכן הוא אצלנו דבשעה שבירך תפילת הדרך דעתו היתה להמשיך לנסוע. ודבריו של הריטב"א הובאו בשערי תשובה (קנה, סק"א). ואולי יש לחלק בין נרות שבת, דעיקר קיום המצווה הינה רק כאשר שבת נכנסת, בעוד דבשעת הנטילה היתה המצווה (ואעיר כי בשדי חמד מערכת ברכות סי' א אות כט הוכיח מהרשב"א א, יח דאין לפסוק כריטב"א).

וכן מצינו דכתב בשו"ת חתם סופר (יורה-דעה שכ) דמי שבירך על התרומה ואחר כך נשאל על הפרשתו, דלא חשיב ברכה לבטלה, כיוון שבשעת הברכה היה מעשה מצווה. וכעין זה מצינו גם ברא"ש (תענית א, יז) דיכול לומר ענונו בתענית בתפילת שחרית, אף אם אח"כ יאחזו בולמוס ויאכל (ועיין בגליון הרי"ף תענית ד, ב). ואולי עפ"י נ"מא גם בשאלתנו, דהרי בשעה שבירך כוונתו היתה לנסוע את המרחק הראוי לברכה. ואכן חזיתי דפסק בשו"ת בצל החכמה (ה, סו-סז) שהוא אינו צריך כעת להמשיך לנסוע עד למרחק של פרסה בכדי שלא תהא ברכתו לבטלה, כיוון שבשעת הברכה הייתה כוונתו לנסוע מרחק זה.

אולם ראיתי דפוסקים רבים חלקו על כך, וביארו דאף שחשב לנסוע הרבה, כעת אם לא יסע (עד שיעור פרסה), תהא ברכתו לבטלה, וממילא עליו לנסוע כעת עד מרחק פרסה, וכ"כ בשו"ת באר שבע (פה), בשו"ת ארץ חמדה (שו"ת שבסוף הספר סי' א), בשו"ת זכרון יהודה (אורה-חיים מב) ובספר מנוחת אמת לגר"מ גרוס (פ"ט).

ואעיר כי בספר רבבות יובלות לגר"א גרינבלט (ב, קב) הורה דמפני החשש שמא לא יסע, לא יאמר תפילת הדרך בעלייתו למטוס, אלא רק בטיסה עצמה, שכן לעיתים מתבטלות טיסות עקב מזג אוויר וכדו'. (שו"ת אבני דרך - הרב אלחנן נפתלי פרינץ)

שבת - יום האמונה

בראשית, שובתים בשבת, נחים בשבת, ובכך מאמינים בחידוש העולם על ידי אלוקים ובהשגחת אלוקים על העולם בכלל, ועל עם ישראל בפרט. ביציאת מצרים, במתן תורה מן השמים, ובנבואת משה רבינו שהביא לנו את התורה במתן תורה. שהרי בתורה נצטוונו על שמירת השבת, ומאז לפני שלשת אלפים ושלש מאות שנים ועד היום, כל עם ישראל מדור לדור שומרים את השבת, מקדשים אותו ומענגים אותו, ומסירים נפש עבור שמירת השבת. וכך מושרשת בליבנו האמונה בבורא עולם, וכך יש לנו תזכורת מוחשית מידי שבוע כי אלוקים ברא את העולם בששת ימי המעשה.

וכן כתב החינוך (מצוה לב) על הפסוק "לא תעשה מלאכה היום השבת":

מִשְׁרָשִׁי מִצְוָה זו, שְׁנִיחָה פְּנוּיִם מִעֲסָקֵינוּ לְכַבֹּד הַיּוֹם לְקַבֵּעַ בְּנַפְשֵׁתֵינוּ אֱמוּנַת חֲדוּשׁ הָעוֹלָם שֶׁהִיא חֶבֶל הַמּוֹשְׁכֶת כָּל יְסוּדֵי הַדָּת, וְנִזְכֹּר בַּיּוֹם אֶחָד בְּכָל שְׁבוּעַ וְשְׁבוּעַ שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בְּשֵׁשֶׁת יָמִים חֲלָקִים, וּבְשִׁבְעֵי לֹא נִבְרָא דָבָר, וּבְכָל יוֹם נִבְרָאוּ עֲנִינִים חֲלָקִים, לְהוֹרֹת עַל הָרָצוֹן הַפְּשׁוּט, שֶׁלֹּא כִדְעַת הַמִּתְפַּלְסְפִים הַנִּמְאָסִים לָנוּ בְּדַעְתָּם זֶה, שֶׁחֹשְׁבִים לֵאמֹר, שֶׁעַם הַיּוֹתוּ בְּרוּךְ הוּא הָיָה הַכֹּל. וּבִמְנוּחָתָנוּ בְּשִׁבְעֵי זָכַר לָנוּ בְּחֲדוּשׁוֹ שֶׁל עוֹלָם, כִּי כְּשִׁישְׁבָתוֹ בְּנֵי אָדָם כָּלָם בַּיּוֹם אֶחָד בְּשָׁבוּעַ, וַיִּשְׁאַל כָּל שׂוֹאֵל מָה עִילַת זֹאת הַמְּנַחָה וַיְהִי הַמַּעֲנָה כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' וְגו', כָּל אֶחָד יִתְחַזֵּק מִתּוֹךְ כֶּן בְּאֱמוּנָה הָאֱמֵתִית. וּמִלְבָּד זִכְרֵת חֲדוּשׁ הָעוֹלָם יֵשׁ בּוֹ זִכְרֵת נֶס מִצָּרִים שֶׁהֵיוּ עֲבָדִים שָׁם וְלֹא הֵיוּ יְכוּלִים לָנוּחַ בַּעַת חֲפָצָנוּ בְּמִנְחָה, וְהָאֵל הִצִּילָנוּ מִיָּדָם וְצָנּוּ לָנוּחַ בְּשִׁבְעֵי, וְעַל כֵּן זָכַר בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה זֶה הַשְּׁרָשׁ הַשְּׁנִי שֶׁיֵּשׁ לָנוּ בְּמִנְחָה, וְאָמַר שָׁם בְּמִצְוָה הַזֶּה (דברים ה, טו) "וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגו'" עַל כֵּן צִוָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ "וְגו'". (הרב יצחק זר)

בזוהר הקדוש (פרשת אמור) נאמר על יום השבת 'האי יומא כל מהימנותא אתקשר ביה'. תרגום: ביום השבת כל האמונה מתקשרת בו.

וענין זה מבואר ברבותינו:

הרמב"ן (שמות כ, ח) שכתב, השבת שקולה כנגד כל המצוות, מפני שבה נעיד על כל עיקרי האמונה בחידוש העולם בהשגחה ובנבואה.

בספר רמזי שבת (אות תקכ"ו ואות תשל"ד) כתב, תדע והאמן כי סוד השבת הוא סוד כל האמונה וכל התורה. והוא סוד חידוש העולם וקיום הטבע. והוא סוד קשר הניסים והנפלאות.

והרד"ק (ירמיהו יז, כה) כתב, שמירת השבת עיקר גדול באמונת האל בחידוש העולם, ובאמונה באותות ובמופתים, ובקיום כל התורה. ועוד כתב (שם נג, ו), שמירת שבת יסוד גדול באמונת האל, כי לא ישמור שבת אלא מי שיוודה שהעולם מחודש, בְּרֹא מֵאֵין, ואין זולתו. ואם כן אין לשרת ולעבוד זולתו. ויאמין כי בששת ימים ברא אלקים את העולם, וישבות ביום השביעי כמו שכתב משה רבינו. וציוה לעמו אשר בחר בו לשמור את השבת, להיום להם לעדות ולזכרון כי הוא ברא את העולם. ובעבור זה ניתנה נשבת במרה קודם מתן תורה, כי אחר שהודיעם שהוא אדון ובורא העולם, אחר כך היה ראוי לצוותם על תורתו ומצוותיו, כאדון המַצְוֶה אל עבדיו. ומי שילוח את ה', ראוי שיאמין כי משה ותורתו אמת ובזה ילוח עם ה' להיות לעם אחד.

אדם אשר פעם בשבוע, חמישים וארבע פעמים במשך שנה שלימה, מתכוון לשבת, שומר אותה מכל מלאכה, מקדשה ומענגה, הרי בכך הוא מחדיר לליבו, לנפשו, לנשמתו ולשכלו, את האמונה שיש אלוקים, אשר ברא את העולם בששה ימים וביום השביעי שבת וינפש. ולכן אנו שומרים שבת זכר למעשה

שבת קודש - יום של אהבה גמורה

כליל (תפילת שחרית) שהיא הכלילה, שאז זמן שמחתו של חתן כמו שכתוב והוא כחתן יוצא מחופתו, והג' יחוד, (במנחה, אתה אחד וכו'). ישראל הם בני זוגה של השבת, וביום השבת מתאחדים עם ישראל עם השבת, בקידושין חופה ויחוד. והזיווג של ישראל והשבת, הוא ע"י אמונה שיום השבת זה יסוד האמונה ונתברך יום השבת, שע"י יכול האדם להגיע יותר לאמונה והכרה בבורא. כמו שכתב האבן עזרא על הפסוק (בראשית ב, ג) "ויברך אלוקים את יום השביעי" כי ביום תתחדש בגופות דמות כח בתולדות, ובנשמות כח ההכרה והשכל.

ובזה התייחדה השבת, בכוחה לחזק את יסודות האמונה ביחודו של הקב"ה בעולם. וחזיון זה שבו מתחזקים ישראל ומתקשרים באמונה זה החיבור של ישראל והשבת.

מהות האהבה שביום השבת והנה על ידי החיבור זה של חזיון האמונה בהקב"ה מגיעים ישראל לאהבת השי"ת וקירבתו. לכן בשבת כה קרובים לה' בקירבתו בה קוראים אנו לקב"ה בכינוי של אהבה - דודי. ואמנם במשך השבוע מגיעים רק יחידים לאהבת ה', ורוב האנשים אינם

"דודי" - אהבה של שיר השירים

"לכה דודי לקראת כלה" - בזמן של קבלת שבת פונים אנו אל הקב"ה בשם "דודי".

דודי הוא ביטוי של אהבה וקירבה. שיר המיוסד כולו על גודל האהבה של הקב"ה לכנסת ישראל, שה' נקרא בו - "דודי" וכך, גם ביום שבת קודש, אנו קוראים לקב"ה בשם "דודי". כי השבת היא זמן של קירבה גדולה ביותר בין ישראל לאביהם שבשמים, ובה אנו נמצאים בדרגה גבוהה של אהבה, כמו האהבה של שיר השירים.

זיווג ישראל והשבת ע"י האמונה

השבת נקראת כלה - "לכה דודי לקראת כלה". ומבאר הגר"א (ביאורי אגדות ב"ק לב, ב הובא בסידור הגר"א):

הענין של כלה ידוע, כמו שאמרו חז"ל (ב"ר יא) לכל נתן בן זוג, כי יום אחד לכל נתן בן זוג, כי יום אחד ויום רביעי נברא בהם אור, ויום שני ויום חמישי מים, ויום שלישי ויום שישי ארץ, רק שבת לבדה אין לה בן זוג, רק ישראל, לכן הולכים לקראת כלה.

וזהו סוד של ג' תפילות, קידושין (תפילת ערבית, אתה קידשת), וחופה

ומהות האהבה אינה רק מצד מה שהקב"ה נותן לאדם, אלא היא אהבה גמורה שאינה תלויה בדבר. והיא כמים הפנים לפנים, אהבת הקב"ה לישראל, ואהבת ישראל לקב"ה.
(מתוך ספר "יבא שילה" לגאון רבי אריה פינקל זצ"ל)

מגיעים אלא לדרגא של הכרת הטוב לה', בידיעה שהקב"ה הוא שנותן לאדם את כל הטוב, ומתוך כך מכירים בטובתו ית', עליהם, אבל ביום השבת יכולים כולם להגיע לדרגה גבוהה יותר, לדרגה של אהבת ה'.

בין המצרים

**"נָלְתָה יְהוּדָה מֵעֲנִי וּמִרַב עֲבָדָה הִיא יִשְׁכָּה בְּגוֹיִם לֹא מִצָּאָה מְנוּחַ כָּל רֹדְפֶיהָ
הַשִּׁיגוּהָ בֵּין הַמִּצְרִיִּים"** (איכה א, ג)

כתב בספר הרוקח 'השיגוה בין המצרים' בנימטריא 'מהם כ"א ימים מי"ז בתמוז עד תשעה באב', ליקומי מחרי"ח (מנהגי חודש תמוז).

ובירושלמי (תענית ד, ה) איתא: 'כ"א יום מיום שהובקעה העיר עד יום שחרב הבית, א"ר אבונא סימנא מילתא "מַקְלָ שְׁקָד אֲנִי רֹאֶה" (ירמיהו א, יא), מה הלוי הזה משהוא מוציא את ניצו ועד שהוא מוציא את פירותיו כ"א יום, כך מיום שהובקעה העיר ועד שנחרב הבית כ"א יום'.

התפילה בימים אלו

אמר המשגיח בג' שבועות אלו בפרט, צריך התגברות גדולה בתפילה, צריך להתפלל על צרתם של ישראל וצער השכינה, אבל מקודם צריך להשתתף בצרתם של ישראל, כדי לזכות להתפלל! צריך לדעת על מה להתפלל, צריך שיכאב, שיהיה צער, ואז אפשר להתפלל. וצריך לזה רוח גבורה, ובלי יראה אין גבורה, וראוי ללמוד פרק כ"ה במסילת ישרים, המדבר בדרכי קניית היראה.

הנהגה בשעת גזרה

איתא בחז"ל (דברים רבה יא, י) שהיה חרון אף על משה רבנו, שכשנגזר עליו שלא יכנס לארץ ישראל הוא לא התפלל מיד! אלא דחה את התפילה, ואם היה מתפלל מיד, היה מבטל את הגזירה! ביאר המשגיח,

איתא בחז"ל (דברים רבה יא, י) שהיה חרון אף על משה רבנו, שכשנגזר עליו שלא יכנס לארץ ישראל הוא לא התפלל מיד! אלא דחה את התפילה, ואם היה מתפלל מיד, היה מבטל את הגזירה! ביאר המשגיח,

התשוקה והתפילה לבנין בית המקדש תחיש בנינו

מה נעמו דבריו של ה"תפארת שלמה" פרשת מסעי עה"פ (במדבר לו, ה) **"כִּן מִטָּה בְּנֵי יוֹסֵף דְּבָרִים"**, כי הנה צריך כל איש להשתוקק בכל לבבו על ארץ ישראל וקדושתה, כמו שכתוב **"שֶׁאֱלוֹ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם"** (תהלים קכב, ו) **"צִיּוֹן הִיא דִּרְשׁ אֵין לָהּ"** (ירמיהו ל, יז), מכלל דבעי דרישה. וענין התשוקה היא מועלת בעצמה על הגאולה העתידה במהרה בימינו, והיינו כְּשֵׁיִשִׁים האדם על לבו דברי הכתוב, **"וְלֹא תִסֵּב נַחֲלָה מִמִּטָּה לְמִטָּה"** (במדבר לו, ט), כי הקפידה התורה שלא תסוב נחלה ממטה למטה אחר, אעפ"כ הקפידה התורה על זה, מכל שכן בזמן הזה אשר בעוה"ר כל ארץ הקדושה היא תחת יד הישמעאלים ויבלעוה זרים ויירשוה והנה **"בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלָתָךְ טָמְאוּ אֶת הַיִּכָּל קִדְשְׁךָ שְׁמוֹ אֶת יְרוּשָׁלַם לְעֵיִים"** (תהלים עט, א), מכל שכן שצריך לקרוע לבב איש לצעוק אל הקב"ה לעורר רחמים על הארץ ועל קיבוץ גלויות לתוכה בשמחה במהרה.

והנה ההתעוררות הלזה של תשוקת הארץ כשתהיה באמת מעומק הלב שידאייב באמת בנפשו על כבוד ארץ הקדושה, הנה בזה מעורר למעלה הרחמים והרצון על הגאולה במהרה כמו שכתוב **"שֶׁאֱלוֹ שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם"** (תהלים קכב, ו) עי"כ **"יִשְׁלִיחוּ אֱהֲבֶיךָ"** (שם) ב"ב.

הנה כמוהם אם תגבר התשוקה בלב איש מבני ישראל אל הארץ ובנין בית המקדש הלא חיש מהר יעתר להם, כי הלא הוא בנוי ועומד הוא למעלה, רק שצריך לבקש עליו להורידו כמו שכתוב **"לְשַׁכְּנוֹ תִּדְרָשׁוּ וְנִבְאָתָ שְׁמָה"** (דברים יב, ה), וכמו שאמר דוד המלך ע"ה שהתעורר מעצמו על בנין בית המקדש ויעתר לו ה' כמבואר בכתוב, ועל שם זה נקרא **"דביר ביתך"** (תפלת שמו"ע) לשון דבור שצריך לבקש מהש"י עליו להבנות במהרה, וכל המתאבל על חורבן ירושלים זוכה ורואה בנחמתה' (תענית לב, ב), כי כל האומר כן באמת בתפלה

וראה גם מכתב מרבינו ה"חתם סופר" (הנדפס בקונטרס הגפן הוצאת מכון שם משואל, ברוקלין תשמ"ז), **"יקרת הגיענו בין המצרים, ולא אֵינִי להשיב כלל, עד גיעו ימי נחמה אשר החיינו וקימנו השי"ת, היום הזה ה' ישמחנו כימות ענינתו במהרה בציון עיה"ק אמן, עכ"ל."**

(מתוך הקדמה לשו"ת "נטעי גבריא")

מאת חזקי ויזל

כ"ט תמוז ד'תתס"ה: רש"י הקדוש ז"ע

חלק הרוח מנר"ן (נפש רוח ונשמה) וכמו שרש"י נוט' רוחן של ישראל, ורוח הוא בחינת הדיבור כמו שתרגם אונקלוס לרוח ממלא, ודיבור הוא ה' מוצאות הפה כ"ב אתון דאורייתא, שרש"י הק' עשה התגלות הכ"ב אותיות אורייתא בפירושו הקדוש על תושב"כ ועל תושבע"פ ולכן הוא בחינת רוח בחינת דיבור, ולכן היה בשבילו בריאת העולם שנברא בשביל ישראל ובשביל התורה. (מגן אברהם [טריסק] בא, ע' 14)

*

וקבלנו ממרן הבעש"ט כשרש"י אומר "ופשוטו של מקרא" כוונתו כשיהיה לך התפשטות הגשמיות ותפשיט עצמך מחומר הגס אז תבין המקרא גם כן בדרך פנימי בהתפשטות גוף וחומר. (אוצר החיים [קאמארנא] פר' בהר דף רנ"א טו"ד)

*

יש לי ספר אחד שכתב: שכל הגהות יש למחוק ויש ליישב בלי הגהות כי כל פירוש רש"י ושאר ראשונים נכתבו עפ"י השבעות הקולמוס וברוח הקודש כל תיבה ותיבה, ולא יתכן להגיה כלום, ולחסור או להותיר אות אחת. (הגה"צ רבי נחמיה אלטר זצ"ל מגור חידושי רבי נחמיה, ע' ס"ב). (מתוך "הילולא דצדיקא" - רבי אהרן פרלוב)

ה' אב ה' שלב: רבינו הארי ז"ל ז"ע

כנסיות רבים, בתי ספר לתלמוד, וישיבות אפיינו את העיר. הארי" הקדוש פותח ישיבה העוסקת בתורת הנסתר, כעבור שיעורים ספורים נפוצה השמועה בעיר על בקיאותו הרבה ברוי הקבלה, ורבים מתלמידי רבי משה קורדובירו עוברים לישיבתו, כאשר רבי חיים ויטאל נחשב לבחיר תלמידיו.

פטירתו: פחות משנתיים עברו מאז הקמת הישיבה, וביום ה' באב של"ב, מתבקש רבי יצחק לוריא אשכנזי לישיבה של מעלה. הישיבה נסגרה, ורק רבי חיים ויטאל מורשה לעסוק בתורת הנסתר מכיון שאחרים לא היו מספיק ראויים להבין את רזי הקבלה.

תורתו: רבי חיים ויטאל עולה לירושלים חוזר לתקופה קצרה לצפת, ואז קובע את מקום משכנו בדמשק שבסוריה. שם הוא מעלה על הכתב את תורת רבו, בסדרת הספרים "פרי עץ חיים".

עכ"ז לתקן טומאת בלעם צריך כח התורה, וזה מתחיל בשנה החמישית שאמר הכתוב תאכלו את פרי, ונמצא לענין זה החשבון מכוון ל"ד שנים".

*

סיבת כאב העיניים

פעם אחת אירע לי ביום שבת, כאב גדול בעיניים ונמשך הכאב הזה קרוב לב' חדשים, ולא היה בתוכם שום חולי זולתי כאב העיניים לי מאד, ושאלתי למורי (הארי"י) ז"ל, מה היה סיבת הכאב ההוא, ואמר לי ב' סבות: האחת היא, לפי שאני פוסע פסיעה גסה במהלכי בימות החול. ונודע כי פסיעה גסה נוטלת אחד מת"ק ממאור עיניו של אדם, ואינה חוזרת אלא בקידוש ליל שבת. ולפי שבאותו ליל שבת לא נתכונתי באותו הקידוש, לכן בא לי הכאב הזה. סבה ב' היא לפי שאני הייתי מתפלל תמיד בבית מדרשו, והייתי יושב לימיני לעולם, והייתי מסתכל ומביט בו ללמוד דרכי הנהגותיו בכל הפרטים, והוא היה מתכווין בתוך תפלתו כוונות גדולות ונוראות, אשר על ידם היה אור העליון שורה עליו, ולא הייתי כדאי אז להסתכל בו. ואמר לי, השתדל שלא תסתכל בפני בשעה שאני מתכוין ביחוד קריאת שמע ובשעה שאני כורע במודים, ובשעה שאני עונה קדושה, ואומר קדוש קדוש ה' צבקות, כי אלו הג' מקומות יש בהם כוונות נוראות, ועל"ז יוסר ממך כאב העיניים. ונמנעתי ביום המחרת מלהסתכל בו בג' זמנים אלו, ותיכף נתרפאתי.

(תלמידו הק' רבי חיים ויטאל ז"ע שער המצוות פר' עקב)

שמעתי מפה רב מופלג קבל מרבו דרש"י התענה תרי"ג תעניות קודם שכתב פירוש התורה, והיה אומר ר"ת נכדו מה שפירש אדוני זקני הש"ס אף אני אעשה זאת, אבל פירוש המקרא לית בחילי כי לא אוכל עשוהו, ועתה ראיתי בספר מאמר העיתים להרמ"ע שנדפס בדיהרנפארט שנת תג"ן אשר בסוף הספר ממש הביא מעשה ממקובל גדול פלא והפלא, ומכלל הדברים נראה שרש"י כתב פירושו על פי הסוד ויש בדבריו רזין עילאין ולכן התענה תרי"ג תעניות ומשה רבינו ע"ה אמר לו אשריך וכו', והמקובל הוא החסיד מוהר"ר נחמן ב"ר שמואל ז"ל שהפליא לעשות והלך על קבר רש"י ז"ל ועשה סיגופים והפסקות עד שגילו לו סוד מ"ש רש"י ויתנכלו אותו עמו כלומר אליו סודות עליונים ע"ש באריכות. (החיד"א ב"ש הגדולים, מערכת גדולים ערך רבינו שלמה יצחקי)

*

אאמו"ר (הרה"ק רבי מרדכי מטשרנובל) זצוקללה"ה אמר: שבשביל רש"י הקדוש היה בריאת העולם וישראל והתורה הק' כמו שדרשו רז"ל בראשית בשביל ישראל ובשביל התורה, ובראשית נטריקון ב'שביל ר' שלמה יצחק, בשבילו היה בריאת העולם... ורש"י הוא בחינת

שנות חיי הארי"י ז"ל

במוצאי חג השבועות אלי דבר יגונב בחלומי הארי"י ז"ל חי ל"ד שנים משום דתיקן מה שקלקל בלעם הרשע בל"ד שנים דחי כמבואר בגמרא (סנהדרין קה, ב) דחי ל"ד שנים. ואתבונן אלי בבוקר והנה הוא אמת דבלעם פעל השמדיות על ידי חטא פעור נפער לגזור עליהם שמדיות, והיינו איעצך אשר יעשה העם הזה באחרית הימים והבן זה, והאריז"ל תיקן שלא יהיו שמדיות והבן זה.

[ועיין בשו"ת דברי יואל (מ"ק אדמו"ר מסאטמאר זצ"ל) או"ח סימן ל' אות ח' (ע' קל"ו) בזה הלשון: "מה שהקשה על מ"ש בישמח משה פרשת בלק שהארי"י ז"ל חי ל"ד שנים משום דתיקן מה שקלקל בלעם הרשע בל"ד שנים שחי, ובשה"ג ובשבחי הארי"י מבואר שהארי"י ז"ל היה ל"ח שנים. אפשר שהג' שנים הראשונים לא חשב בשביל שאין בהם עדיין תורה, גם בשנה הרביעית אינו מעיקר החיוב לתורה כמבואר במשנה (אבות פ"ה מ"א) בן חמש למקרא, וכבר התבאר זה בפוסקים, ועיין במדרש תנחומא פרשת קדושים (סימן י"ד) עה"כ ונטעתם וערלתם, הכתוב מדבר בתינוק, שלש שנים יהיה לכם ערלים שאינו יכול לא להשיח ולא לדבר, ובשנה הרביעית יהיה כל פרי קודש שאביו מקדיש לתורה, ובשנה החמישית תאכלו את פרי משעה שהוא מתחייב לקרות בתורה, מכאן ואילך להוסיף לכם תבואתו, מכאן שנו רבותינו בן חמש שנים למקרא יעיי"ש. ואף שהארי"י ז"ל היה קדוש מרחם ונתמלא כל העולם כולו אורה מיום הולדו,

סיבת הכאב בכתף

אין להפסיק כלל בין מים אחרונים לברכת המזון. ופעם אחת הייתי לפני מורי (האר"י) ז"ל, ובא לפני אדם אחד, ואמר לי כי זה לי שני ימים, שאירע לו כאב חזק בכתפו, ונסתכל בו מורי ז"ל ואמר, כי בא לו כאב זה מפני שהפסיק בין מים אחרונים לברכת המזון, בקריאת פרק משניות, ועבר על מ"ש רז"ל (ברכות מב, א) תכף לנטילה ברכה, דהיינו נטילת מים אחרונים, ולכן 'תכף' נהפך ל'כתיף', והרגיש בו כאב. ולכן צריך ליזהר שלא להפסיק בין מים אחרונים לברכת המזון כלל, אפילו בד"ת, ואם הוא רוצה לעסוק בד"ת, כמ"ש רז"ל יעסוק בתורה קודם שיטול מים אחרונים.

(שער המצוות [מתלמידו הרח"ו ז"ע] פרשת עקב)

*

גם כפי מיעוט מדרגתנו הננו אהובים לפני יתב'

כתוב בספר החזיונות למהרח"ו זלה"ה ששאל מרבו הק' האריז"ל כי לפי מה ראותנו גודל קדושת התנאים ע"ה מה אנו ומה חיינו ובמה נחשב כל התורה והתפלה שלנו לנגדם. והשיב לו האריז"ל כי אדרבה מחמת שאנחנו בעובי החומר ומדריגה שפלה ונמוכה מאד ועכ"ז אנו מתגברים לעשות רצון אבינו שבשמים לפי השגתנו, הוא אהוב וחביב הרבה יותר לפני השי"ת ממה שפעלו בעוצם קדושתם התנאים הקדושים, כי היו במדריגה גבוהה והזדככות החומר, יעו"ש.

(דברי יחזקאל [שינאווא] דף ע"א טו"ב)

*

ד' אב ה'תש"א: הרה"ק רבי בן ציון מבאבוב זי"ע בעל "קדושת ציון"

שמעתי ממח' הה"צ מהרש"א זלה"ה מראצפערט שאמר בשם אביו מרן הקדוש מצאנו בעל דברי חיים זלה"ה שכתב הש"ץ עירבו הרבה דברים בתוך כתבי האר"י ז"ל, והיה זה לפלא בעיני ושאלתיו אם זוכר בברור שאמר כן אביו הקדוש ז"ל ואמר לי שזוכר בברור שכן שמע מפיו הקדוש זלה"ה, ושוב ראיתי במשנת חכמים ממהר"ם חאגיז ז"ל שכתב באמצע הדברים באות תקנ"ח ז"ל, ועונותינו הם גורמים דאפילו ספר בדורינו זה אין לנו ונתקלקלו רובם של ספרים ונתקלקלה קולמס, גם בהעתקת ספרי האר"י מצאתי דשלוט בהם יד זרים, ולכן צריך להשגיח השגחה פרטית כי בדיבור אחד שמוסיפין וגורעין משנין המשמעות, אי לזאת אין אני מזכיר תמיד במכתבי שום דבר מדברי ספרים שבכתיבת יד רק מורה מקום, לבד מס' הזוה"ק והתיקונים שהם אותם אשר כבר נתפרסמו ונתקיימו אצלינו דאין לחוש בהם לזיוף כי בניקל יתברר עכ"ל. אלא שנראה כי העץ חיים ופרע"ח ושמונה שערים וכדומה שנסדרו ע"י תלמידי הרח"ו הנז"ל ולמדו בהם כמה דורות גדולים וקדושים אשר רוח"ק הופיע בבית מדרשם תמיד בכל יום בלי הפסק, אילו היה ח"ו באמצע איזה זיוף בהם היה מתברר תיכף, אבל הנדפס מחדש בדור האחרון ע"י כת"י שלא שזפתו עין רוב המקובלים מי יוכל לידע השתלשלות הכת"י והמעתיקים מה שנעשה בו עוד טרם שבא ליד החכמים וגם אח"כ ע"י מעתיקים שונים שכחי שיבושים ועוד זאת יותר שיש לחוש עוד לכת ש"צ שר"י שהיו מהירים במלאכתם לערב דבריהם בכל מקום.

(שו"ת דברי יואל [סאטמאר] סי' קל"ט, ע' תק"י)

רבנו אף הקים את ארגון רבני מערב גליציה ובין השאר התמקד בהצלת בני הנוער שחלקם הגדול נמשכו למשכילים, רבנו עמד בפרץ ורבים השיב מעוות. משנת תרצ"ב עד תרצ"ז התגורר בטשיעבין.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה נמלט רבנו לעיר לבוב שבאוקראינה שם מצא מסתור בבית הנגיד רבי אליהו ברינר שהיה חסידו. בר"ח מנחם אב תש"א הגיעו הנאצים יחד עם איכרי הסביבה לנהור ללבוב ובדרכם תקפו כל יהודי שנקרה בדרכם, שלושה ימים לאחר מכן בעת שרבנו חלץ תפילין של רבנו תם פרצו לבית לקחו אותו כשהוא לבוש בבגדי שבת יחד עם בנו רבי משה אהרון, שלושת חתניו ורבי שמואל, ויחד עם שני רבבות יהודים נלקחו ליער שבפאתי העיר שם נרצחו בדם קר ובאכזריות על קידוש ה'.

מתולדות חייו: הרה"ק רבי בן ציון הלבשרטאם מבאבוב הי"ד נולד ב' אייר תרל"ד בעיר בוקובסק שבגליציה, לאביו הרה"צ רבי שלמה האדמו"ר הראשון לבית באבוב ולאמו בת הרה"צ רבי יהושע מקאמינקא.

רבנו כיהן כראש הישיבה שפתח אביו בעיר וישניצה משנת תרנ"ב בעת שאביו עבר לכהן כרב העיר באבוב, עד אשר נחלש אז עבר גם הוא לבאבוב ותמך באביו בשארית ימיו. רבנו ניהל את עדת החסידים בערוב ימי אביו, ולאחר פטירתו בר"ח תמוז תרס"ה הוכתר כממלא מקום אביו.

בימי מלחמת העולם הראשונה נמלט רבנו לאוסטריה, וכשתמו ימי המלחמה חזר רבנו לבאבוב שבפולין והקים שם את ישיבת עץ חיים, הישיבה פרחת ועשרות סניפים נוספים הוקמו ברחבי גליציה בשנים שבין מלחמת העולם הראשונה לשנייה.

הימים הטובים וכל סדרי החיים שלהם, בהתרוממות הנפש ובהשתוקקות לידיעת התורה ועבודת השי"ת.

בעת ההיא נפתחו חדשים לבקרים, סניפים של ישיבות באבוב בכל ערי גאליציה המערבית ובאבוב נהיתה למרכז החסידות והרבצת תורה. משם נשלחו או נתמנו ראשי ישיבה ומלמדים אל כל הסניפים, ובכל מקום של סניף וישיבה התנדבו בעלי בתים ואברכים בתור עסקנים ומשגיחים העוסקים בהתלהבות ובאמונה, עסקנות ועבודת באבוב הזו נתרוממה מתוך כך לתנועה כללית, והרבה קהלות התלבשו צורה חדשה לגמרי. בפרוץ המלחה בסוף שנת תרצ"ט עלה הכורת וגדע כל קרן ישראל, ובעוה"ר הובלו אל המוקד כל הישיבות והשטיבלעך, והתורה כרוכה במרביציה ולומדיה עלו כולם השמימה, יחד עם רבבות אלפי ישראל, קהלות הקדש שמסרו נפשם על קדושת השם. (מרשימות כ"ק

נערי ישראל, ע"י עתוני שחץ וכפירה, וע"י חברות וקבוצים של הפקרות, ובכל העיירות והישובים נתקלקל אז מצב היהדות, ננעלו דלתי בתי מדרשות וירד פלאים לימוד התורה ושמירת המצוות, ואפילו בני בעלי בתים חשובים נפלו במהמורות ההשכלה ונחמצו בלימודי חכמות החיצוניות עד שהשליכו מעליהם עול מלכות שמיים לגמרי, בעת ההוא הופיע כמלאך מושיע ממרום שולח כ"ק אאמו"ר ז"ל, שהתאזר עוז בגבורים, ובהשפעתו הקדושה וברוח בינתו, פעל ועשה והקים דור חדש של לומדי תורה ויראי שמים, ובמעט השנים בערך, נראתה דוגמת תחית המתים בערי מדינת פולין, נתרבו הבחורים נתמלאו ספסלי בית המדרש, גדלו אברכים, חסידים ואנשי מעשה, אשר הדריכם בנתיבותיו ונפח בהם רוח חיים של אהבת תורה, קדושת החסידות וטהרת המדות, באופן זה נתעלו בבתי ישראל השבתות,

בדבר הזה היה כ"ק אאמו"ר ז"ל בעל המופת הגדול בדורו שעולה על כל המופתים, שהרי מופתיו הללו במהפכת רוחניות נשמותיהם של הצעירים, ענין הנוגע לבחירתו החפשית של האדם, הם בבחינת 'צדיק מושל ביראת ה', שיוצא מכלל הנסים, שעליהם נאמר, 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים', וצדיק זה הבין בחכמתו כי רבה, לרדת חדרי בטן של כל המנוערים ולהדליק בהם נר חנוכת רעיונותיהם ומחשבותיהם, ולהעלותו ללהב של קדושה וטהרה. כי נוסף על מה שהיה רבן של ישראל גדול וקדוש לאלפי חסידים ומעריצים, שבאו בפתקותיהם ובקשותיהם ובזכות תפילותיו וברכותיו נושעו ברפואות, בפרנסות ובכל מיני ישועות שהיו צריכין להם, הפליא גם לעשות, בכוחו הכביר למשוך אליו את הדור הצעיר, ובפרט אחרי מלחמת העולם הראשונה, שהחפשים מכל המינים השתלטו על הרחוב היהודי ולכדו ברשתותיהם אלפי

*

סיפר לפני איש אחד מאנ"ש ששואלים אותו בתימה עלינו אשר כל מגמתנו להדריך בחורים ונערים בדרכי החסידות, ובהא סלקינן ובהא נחתנינן ובהא הוא כל עסקינו ולא כן עשו רבותינו בדורות שלפנינו שלא היו הבחורים חסידים.

ואמרתי לו שהיה לו להשיב ממה שאנו רואים שהממשלה מתאמצת בכל כוחה להגנת המדינה וארחה לקראת מלחמת - אויר, ועל זה יסדו את חברת הלא"פ (הוא הליגה להגנת האויר) ועושים תעמולה גדולה ללמד את יושבי המדינה להשתמש בגז - מאסקין וכל אנשי הצבא הם מלומדי מלחמת הגז ולכל בן חייל תלויה מסוות הגז על כלי מלחמתו בחגורתו. ואם נשאל לשר צבא זקן אשר היה מלפנים מומחה בתכסיסי מלחמה וגם עשה נצחונות על שדה הקרב אודות הגז - מאסקין יאמר כי לא נסה באלה מאז מעולם, אבל באמת דעת לבון נקל כי באשר שלא היו בימים הקדמונים הגאזים המרעילים האויר וגם לא אוירוניהם להשלכת הפצצות אז לא היה צורך בהגנה זו, לא כן כעת אשר השונא אורב עלינו בכל תחבולות רשע ובכל כלי נשק אלה וכאלה אם לא נקדם ונכין עצמנו להגנה הלאה נהיה ח"ו כמתחייבים בנפשנו.

וכן הוא ממש בענין כי מלפנים זאת בישראל אשר הנערים והבחורים היו מחובשי בית המדרש ולומדי תורה וכל חייהם היה בד' אמות של הלכה אז לא היה שום צורך ללמד לבני יהודה קשת ומגן ומלחמה על פי דרכי החסידות, אבל כעת אשר השונא רודף והאויב ארב עליהם וגברו כפושעים ופורשים רשת לצוד נפשות נקיות לכל מפלגות למיניהם להרעילים מפיהם ומפי כתבם אשר הם מפיצים במינות דמשכא וכל כלי משחיתם הציבו נגד בני הנעורים למשכם אחריהם, ואם לא נעמוד על נפשנו ועל נפש בנינו הנערים בעוד מועד להדריכם על פי דרכי החסידות בעודם באיבם, את מי נורה דעה ונבין שמועה אחרי כן, הלא כי זיקין אז כבר יהיה נמצא בשדה אחר ח"ו ונהיה מהצועקים ואינם נענים כמו כל הצועק לשעבר, ובכן מה שלא היה בו צורך בדורות שלפנינו הוא מן ההכרח כעת ולא סגי בלאו הכי. (קדושת ציון [באבוב] פר' בלק, ע' קפ"ד מתוך דרשתו שדרש בהנכנסת ס"ת בעיר ביאלא, ביום א' בלק תרפ"ט לפ"ק)

*

התיחסותו של אדמו"ר אל החסידים ובפרט אל התלמידים, היה כאב רחמן, הוא נשא על שכמו את כל דאגותיהם ואת בעיותיהם בעצות ובפעולות בגוף ובנפש. אם נחלה אחד דרש ברופאים עבורו, ואם היה נוגע

חס ושלום לסכנת נפשות, הוזיל זהב מכיסו להביא הרופאים היותר גדולים, השתתף וסבל בצערם, והטריד את מוחו עד שלא היה יכול לעסוק בשום ענין אחר, עד שעזר ה' יתברך ויצאו מכלל סכנה. כשהגיעו הבחורים לגיל השדוכים, השתדל בעצמו לדרוש ולהוודע אודות הנכבדות שהציעו לפניהם. עבודה יוצאת מהכלל היו אצלו השדוכים של בחורים יתומים או תלמידים צאצאי הורים חפשיים שלא רצו להתעניין כלל בגורל בגורל בניהם, כאן היה הוא האב והאם גם יחד, והתנדב במרץ להתעסק ולהתעניין בכל פרט ופרט באמרו, וכי מפני שהבחור הוא יתום או שאביו ואמו אינם רוצים לדע ממנו ארשה שהשדוכים יוליכו שולל את הבחור, והתאמץ להטפל עם כל בחור יתום או עני, לעמוד לימינו, להמציא לו צרכי החתונה וההוצאות הרבות אשר יסובבוהו, ויבוננוהו ויצרנהו כאישון עינו, להעמידו על בסיס חזק שיצליח בעתיד. לפעמים עשה גם בעצמו את החתונה כמו שהיה אצל הבחור שלמה לייב מלינסק, יתום מאב ואם, תלמיד חכם גדול שהיה אחר כך ראש ישיבה בסניף באבוב בעיר ניימארק, והכלה יתומה בת רבי אליעזר מלמד מבאבוב, כ"ק אדמו"ר ז"ל קרא את ר' מענדל החייט ובחר בעצמו את הסחורות היותר טובים ויקרים למלבושים, וציוה לעשות מלבושים רבים ויקרים כאחד הנגידים, וכרים וכסתות וכלי בית, וגם ציווה לאמי הרבנית הצדיקת תחי', שהיא תקנה ותכין כל המלבושים עבור הכלה, וקנתה בגדי כבוד בבתי מסחר היותר חשובים כאחת הנגידות, את הנדוניא נתן איש רחש בחפץ בעילום שמו, שנדב נדן של אלף דולר שהיה סכום גדול בימים ההם, ולא רצה כ"ק אדמו"ר ז"ל לגלות לנו מי נדב הנדן. אחר כמה שנים נתוודע לנו על פי סיבה שזה היה הרב רבי יצחק בער ז"ל, אב בית דין בעיר ליטאווזיק, וגם טלית ושטררימיל נדב הרב מליטאווזיק באופן שלא יודע לשום בן אדם. כל ההוצאות וצרכי החתונה פיזר כ"ק אדמו"ר ז"ל, ושמחת הנשואין עשה בבית המדרש שלו, והכין מאכלים ומשקאות כיד המלך, ובאו הרבה חסידים ורבנים אורחים, והוא בעצמו טרח וסיבב בבית המדרש לעזור לחלק לכל אחד, כמנהג המחוננים המהדרים להשביע רצון כל האורחים, והיתה השמחה שלימה ואדמו"ר ז"ל עלץ ושש עד אין שיעור, והרבה לשמח את החתן ואת הכלה היתומים, כאילו היו בניו ממש.

תקצר היריעה מהכיל אם אבוא לספר, היגיעות והשתדלות שהיה לו בכל פעם, כשהגיע התור להבחורים לעמוד לצבא המדינה, כידוע שהממשלה לא היתה מלכות של חסד כמו אצלנו היום, שיש חוק המשחרר את בני הישיבות מעבודת הצבא. אדרבה,

כשנפל בפולין לידם איזה בחור שלא רצה לחלל שבת, או להתגאל במאכלות אסורות, עינו אותו הקצינים וענשו אותו בעינויים קשים, והיה זה ממש פדיון שבויים, ויגע וטרח לפדות את הבחורים מצרה זו. (כ"ק אדמו"ר מבאבוב שליט"א בהקדמתו לספח"ק "קדושת ציון" ע"ת, ע' כ')

*

הנה הרוקם כשרוצה לעשות איזה ציור מעשה רוקם על היריעה, רושם בתחילה על היריעה קוים קוים, מהם ישרים ומהם עקומים, אחת הנה ואחת הנה, והרואה את היריעה אז בתחילה, ישפוט למראה עיניו שהרוקם קלקל את היריעה, וגיבב את הקוים והנקודות הללו בלי שום הודאה ובלי תכנית כלל, רק לבסוף הוא רואה שנתרקם מזה ציור נפלא מעשה חושב והקוים הללו שנראו מתחלה שהם מערבים ובלי הוראה. הם חלק מהציור הנפלא הזה. אבל הבקי במעשה הרקימה, כשרואה את היריעה, תיכף בהתחלתו הוא מבין את האומנות אשר חשב האומן הזה, והקוים והנקודות הם חלקי הרים וגבעות, ציצים ופרחים, נהרות המושכין עם כל פליאות הטבע אשר רקם האומן בידיעתו הנפלאה.

וכדמיון הזה נוהג הקב"ה עם עמו ישראל בגלות המר הזה, שבאים עלינו גזירות רעות וצרות רבות מחבלי משיח, עד שנדמה בעינינו שאין להם סוף ותכלית, ויפלא בעינינו מה זה ועל מה זה שאנחנו סובלים בכל עת כ"כ צרות רבות ומרורות בזה אחר זה, אבל המשכיל יבין כי מפי עליון לא תצא הרעות, וכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, אך טוב וחסד טמיר וגנוז בהצרות הללו, ולא סגי בלאו הכי, כי בלעדם לא נוכל לזכות לגאולה העתידה, כידוע מספרי קודש כי לעתיד יתגלה שהכל היה חסד ורחמים עבורינו רק שהיא בדרך טמיר ונעלם, ומחשכת הגלות יזרח ויאיר אור הגנוז הצפון ליראי ד'. (קדושת ציון [באבוב] יום הכיפורים, ע' מ"א)

*

זכור אזכור אשר פ"א בעת הדחקות הגדול אשר היה שורר בביתו והחובות עלו למעלה ראש והנושים הציקוהו עד נפש, התאוננה כבוד אמי הרבנית הצדיקת ע"ה על המצב הקשה, והשיב לה כ"ק אדמו"ר ז"ל לכי נא אל הביהמ"ד ותראה את אוצרותי בזוית זו יושב ר' מענדל ראטטענבערג ובזוית אחרת יושב רק עזריאל מאנדלבוים וכן כאלה וכאלה כל הביהמ"ד מלא מאבנים טובות וסגולות מלכים והן הם אוצרותי הנחמדים מזהב, וכל חפצים לא ישוו בם. (כ"ק אדמו"ר מבאבוב שליט"א בהקדמתו לספח"ק "קדושת ציון" על מועדים, ע' י"א) (הילולא דצדיקא-הרב אהרן פרלוב)